

Олена Теліга

ДУША НА СТОРОЖІ

Вибір з поезій

КУЛЬТУРА
-1 9 4 6-

ОЛЕНА ТЕЛІГА

Повстанем, бо душа постане!
Леся Українка.

Вірші, з яких зложена збірка Душа на сторожі, збережені були одним з революційних друзів Олени Теліги. Вірші ці - відомі зі сторінок журналів - в сукупності творять певного роду підсумок мистецької та ідейної дороги поетки - революціонерки: починаючи з її молодечих поривів за далекими обріями й поступового усвідомлення себе й українського світа в поезії аж до вклячення в організовані лави української Революції.

Свій останній, найвищий духовий досвід - націоналістичного підпілля й суворих вершин київської дійсності 1941-42 рр. - не встигла Олена Теліга в поезію перелити. Була німецьким займанцем в Києві закатована, бо з непохитною вірою палила лампаду в чорну ніч.

На сторожу українського національного світу встала її душа.

*

*

*

Сьогодні кожний крок - хотів би бути вальсом.
Не студить вітер уст - зігрівся коло них.
І радісно моїм тонким, рухливим пальцям
Торкатись інших рук - і квітів весняних,
Любов - лише тобі. А це її уламки,
Це через край вино! В повітря квіт дерев!
Це щастя, що росте в тісних обіймах рамки
Закритої душі і рамку цю дере!
Щоб зайвину свою розсипати перлисто:
Комуś там дотик рук, комуś гарячий сміх.
Ось так приходить мент, коли тяжке намисто
Перлинами летити до випадкових ніг.

ЛітО

Топчуть ноги радісно і струнко
Сонні трави на вузькій межі.
В день такий - віддатись поцілункам!
В день такий цілим надхненням жить!
П'яним сонцем тіло налилося,
Тане й гнеться в ньому, мов свіча,-
І тремтить схвильоване колосся,
Прихилившись до мого плеча.
В сотах мозку золотом прозорим
Мед думок розтоплених лежить,
А душа вклоняється просторам
І землі за світлу радість - жить!
Ї за те, що стільки уст палило
І тягло мене вогнем спокус,
І за те, що замінить не сила -
Ні нащо - твоїх єдиних уст!

*

* *

Я руці, що била - не пробачу -
Не для мене переможний бич!
Знай одно: не каюсь я, не плачу,
Ні зітхань не маю, ні злоби.
Тільки все у гордість замінила.
Щоб тобою дихало й цвіло,
А її тверда й холодна сила
Придушила тепле джерело.
Але навіть за твою шпідруту
Стріл затрутних я тобі не шлю,
Бо не вмію замінять в отруту
Відгоріле соняшне - "люблю".

Вірність

Від сонця свят і непогоди буднів,
Щоб не змінилися безцінні фарби,
В твою скарбницю я складаю скарби
Які дає мені - моє полудне.

Скарбницю ту ти залишив безжурно,
А я сховала у глибокий спокій,
Де інших пристрастей рвучкі потоки
Її не змиють у годину бурну.

Приходять люди й золоті пориви
Даять за скарби, що господар кинув, -
Та я не хочу за найвищу ціну
Віддати те, чим володіє Привид.

Так часом хтось у невимовній вірі,
Яку не вбити ні рокам, ні втомі -
Пильнує квіти у порожнім домі
І сум кімнат самотнім кроком мірить.

Перед вікном - шумлять, шумлять тополі
І захід сонця - мов кривава рана,
А на столі розкрита книжка Пана,
Що може не повернеться - ніколи.

Без назви

Д.Д.

Не любов, не примха й не пригода,-
Ще не всьому зватися дано!
Ще не завжди ж у глибоких водах
Відшукаєш непорушне дно.

І коли Твоя душа воскресла
Знову мчиться у осяйну путь,
Не питай чиї надхнені весла
Темний беріг зміли відштовхнуть.

Не любов, не ніжність і не приєтрасть,
Тільки серце - збуджений орел!
Пий же бризки, свіжі та іскристі
Безіменних, радісних джерел!

1933-1939

Д. Д.

Наближається спогадів
повінь...

В. Сосюра

Незнаний нам початок і кінець,
Не розуміємо тямну міру,
Коли життя сплітає у вінець
В незнаній черзі - віру і зневіру.

На світлий день спадає чорна тінь
Зловістих хмар, мов жалібний серпанок,
А зимну ніч, безсилу від тремтінь,
Бере в обійми полум'яний ранок.

Залізну силу, що не має меж,
Дихання Боже в сльози перетопить
І скрутить бич безжалісних пожеж
З маленьких іскор схованих у попіл.

.....

Так кроки - нами зв'язані на вік
У Божих меж - назавжди розминулись.
Без теплих слів, без дрогогнення повік
Ми попрощались десь на розі вулиць.

Але, буває, крізь вогонь межі
Минулі дні вертаються, як спогад.
Ми завтра знов не будемо чужі,
Цей світлий дар приймаючи від Бога.

*

*

*

Гострі очі розкриті в морок,
Бє годинник: чотири, п'ять...
Моє серце в гарячих зморах,
Я й сьогодні не можу спать.

Але завтра спокійно встану,
Так, як завжди, без жадних змін,
І в життя, як в безжурний танок,
Увійду до нічних годин.

Придушу свій невпинний спогад,
Буду радість давати і сміх,
Тільки тим дана перемога,
Хто й у болі сміятись міг!

*

*

*

Махнуть рукою! Розіллять вино!
Хай крикне хтось, хай буде завірюха, -
А, як я хочу віднайти вікно
У сірім мурі одностайних рухів!
А в тім вікні нехай замерехтить
Чиєсь обличчя - вперте і сміливе,
Щоб знов життя - на довго чи на мить -
Розколихалось хвилиєю припливу.
Щоб погляд чийсь, мов трунок дорогий,
Переплеснувся найсвітлішим плином,
Де очі інших, очі ворогів
Не домішали яду, чи полину.
І в душній салі буде знов рости
Така дитинна й божевільна мрія:
Що задля мене, хтось зуміє йти
Крізь всі зневаги - так, як я умію!

Напередодні

Ожоркові Ш.

Два сонети.

I

Коли приходиш ніжний і шумкий,
І дзвоном слів перетинаєш спокій,
Мені здається, весняних потоків
Пливуть бурхливі і ясні струмки.

Тоді вдаряють спінені думки
У тасмнічість непочатих років,
Куди пірве твої знадькі кроки
Далекий шлях - тривожний і струмкий.

Так радісно тримать твої долоні
У цій кімнаті, де в низькім поклоні
Схилились айстри на овальний стіл,

Та все ж життя - це обрії далекі,
Це літаків непогамовний клекіт,
І у руках скажений скоростріл.

II

Не раз кажу: змагайся і шукай!
Вдивляйся в очі пристрастей і зречень!
І знаю я: в один затихлий вечір
До інших брам сягне твоя рука.

Щось захлисне, мов повинна ріка,
Мов лице і всі знайомі речі,
Бо щастя вихрем упаде на плечі
Й закрутить дні, мов крила вітряка.

Та ледве прийде кликане і ждане
Ти кинеш все, щоб на гучні майдани
Піти у слід за тисячами ніг...

І раптом пам'ять, мов надхнений майстер
Вогнем змалює золотавість айстер,
Овальний стіл і мій веселий сміх.

*

* *

Усе - лише не це! Не ці спокійні дні,
Де всі слова у барвах однакових,
Думки, мов нероздмухані вогні,
Бажання - в запорошених оковах.

Якогось вітру, сміху чи злоби!
Щоб рвались душі крізь іржаві ґрати,
Щоб крикнув хтось: ненавидь і люби -
І варто буде жити чи вмірати!

Не бійся днів заплутаних вузлом,
Ночей безсонних, очманілих ранків.
Хай ріже час лице - добром і злом!
Хай палять серце - найдрібніші ранки!
Ти в тінь не йди. Тривай в пекучій грі.
В сліпуче сяйво не лякайся дивиться -
Лише по спеці гряде жданий грім
І з хмар сковзне - багнетом - блискавиця.

Безсмертне

Упало світло лихтарів
На день колючий і тихий,
Та перед смертю він зустрів
Посмертні свічі - дивним сміхом.
І мабуть кожен з нас відчув
Той сміх, як непереможну силу,
Як перенесену свічу

За межі схилю.

І це тому, я, мов у сні,
Пішла серединою вулиць
І очі зустрічні, ясні
Не глянули, а розчахнулись!
Та я минала всі вогні,
Мов світло не свої брами,
Бо чула: ждане довгі дні
Вже йде з безсмертними дарами.

Неповторне свято

Гарячий день - і враз достигне жито
І доп'яніють обважнілі грона.
Він ще незнаний, ще непережитий
Єдиний день - мого життя корона.
І що це буде - зустріч, чин, екстаза?
Чи дотик смерти на одну хвилину?
Душа дозріє, сповниться відразу
Подвійним смаком - меду і полину.
А дивне серце - п'яне і зав'язате
Відчує певність, мов нехибну шпаду.
Мій день єдиний! Неповторне свято!
Найвищий шпиль - і початок до спаду!

Чоловікові

Не цвітуть на вікнах герані -
Сонний символ спокійних буднів.
Ми весь час стоїмо на грані
Невідомих шляхів майбутніх.

І тому, що в своїм полоні
Не тримають нас речі і стіни,
Ні на день в душі не холоне
Молодече бажання чину.

Що нам дасть солодких звичок
У незмінних обіймах дому -
Може завтра вже нас відкличе
Канонада грізного грому.

І напружений погляд хоче
Відшукати у тьмі глибокій,
Блискавок фанатичні очі,
А не місяця мрійний спокій.

Вечірня пісня

За вікнами день холсне
У вікнах - перші вогні...
Замкни у моїх долонях
Ненависть свою і гнів!
Зложи на мої коліна
Каміння жорстоких днів,
І срібло свого полину
Мені поклади до ніг.
Щоб легке, розкуте серце
Співало, як вільний птах,
Щоб ти, найміцніший, сперся,
Спочив на моїх устах.
А я поділунком теплим
М'яким, мов дитячий сміх,
Згашу полум'яне пекло
В очах і думках твоїх.
Та завтра, коли простори
Проріже перша сурма -
В задимлений, чорний морок
Зберу я тебе сама.
Не візьмеш плачу з собою -
Я плакати буду пізніш!
Тобі ж подарую зброю:
Цілунок гострий, як ніж.
Щоб мав ти в залізім свисті
Для крику і для мовчань -
Уста рішучі, як вистріл,
Тверді, як лезо меча.

Мужчинам

Не зірвуться слова, гартовані, як криця
І у руді перо не зміниться на спис.
Бо ми лише жінки. У нас душа криниця
З якої ви пете: змагайся і кріпись!
І ми їх даємо не у залізнім гимні,
У сріблі ніжних слів, у вірі в вашу міць.
Бо швидко прийде день і у завісі димній
Ви зникнете від нас, мов згряя вільних птиць.

Ще сальви не було, не заревли гармати,
Та ви вже на ногах. І ми в останній раз
Все, що дає життя іскристе і багате,
Мов медоносний сік збираємо для вас.
Гойдайте ж кличний дзвін! Кресіть вогонь із
кремнів!

Ми ж радістю життя вас напоївши вщерть -
Без металевих слів і без зітхань даремних
По ваших же слідах підемо хоч на смерть!

*

* *

Моя душа й по темнім трунку
Не хоче слухатись порад,
І знову радісно і струнко
Біжить під вітер і під град.
Щоб заховавши мудрий досвід
У скринці без ключа і дна,
Знов зустрічати сірий розсвіт
Вогнем отрути чи вина.
Щоб власній вірі непохитній,
Палить лампаду в чорну ніч
І йти крізь січні в теплі квітні
Крізь біль розлук - у радість стріч.

Життя

Василеві Куриленкові.

Зловіщий брязкіт днів, що б'ються на кавалки,
І жах ночей, що затискають плач,
Ти зражений життям, яке любив так палко
Відчуй найглибше, але все пробач.
Здається падав сніг? Здається буде свято?
Розквітли квіти? Зараз, чи давно?
О, як байдуже все, коли душа зім'ята,
Сліпа, безкрила - сунеться на дно.
А ти її лови, тримай, тягни на гору!
Греби скоріше - і пливи, пливи!
Повір: незнане щось у невідомому пору
Тебе зустріне радісним - живи!
Тоді заблісне сніг, зашепотіють квіти
І підповзуть, мов нитка провідна.
Ти приймеш знов життя і так захочеш жити
Його пізнати глибоко, до дна.

Л И С Т

Л. Мосендзєві.

Ти б дивувався: дощ і пізня ніч,
А в мене світло і вікно наростіж.
І знов думки і серце у вогні,
І гостра туга - у неспиннім зрості.

Твоє життя - холодний світлий став,
Без темних вирів і дзвінких прибоїв,
І, як мені писать тобі листа
І бути в нім - правдивою собою?

Далеко десь горить твоя мета,
В тяжких туманах твій похмурий беріг,
І поки - спокій, зимна самота
І сірих днів - тобі покірний шерег.

А в мене дні - бунтують і кричать,
Підвладні власним, не чужим законам
І тиснуть в серце вогнену печать,
І значать все - не сірим, а червоним.

Бувають дні - безжурні знаки
Вбігають швидко, в дикім перегоні,
Щоб цілий світ блискучий і п'янкий
Стягнути звідкись - у мої долоні.

На жовтій квітці декілька краплин -
Ясне вино на золотавім лезі
І плине в серце найхмільніший плин:
Далекий шум незроджених поезій.

Буває час: палахкотять уста,
Тремтить душі дзвінке роздерте плесо,
Немов хтось кинув здалека листа
І кличе десь - без підпису й адреси...

Життя кружляє на вузькій межі
Нових поривів, таємничих ключів
І видаються зайві і чужі
Давно знайомі речі і обличчя.

В осяйну ж мить, коли останком сил
День розливає недопите сонце,
Рудим конем летить за небосхил
Моя душа в червоній амазонці.

І вже тоді сама не розберу,
Чи то мій біль упав кривавим птахом,
Чи захід сонця заливає брук...
Для тебе ж захід - завжди тільки захід!

Чергують ночі - чорні і ясні -
Не від вогню чи темряви безодні,
Лише від блиску спогадів і снів -
Усіх ударів і дарів Господніх.

І в павутинні перехресних бар'єр
Я палко мрію до самого раня,
Щоб Бог зіслав мені найбільший дар:
Гарячу смерть-не зимне улирання.

Бо серед співу неспокійних днів,
Повз таємничі і вабливі двері
Я йду на ключ задимлених вогнів -
На наш похмурий і прекрасний беріг.

Коли ж зійду на каменистий верх
Крізь темні води й полум'яні межі -
Нехай життя хитнеться й відпливе,
Мов корабель у заграві пожежі.

Сучасникам

"Не треба слів! Хай буде тільки діло!
Його роби - спокійний і суворий,
Не плутай душу у горіння тіла,
Сховай свій біль. Зломи раптовий порив"
Але для мене - у святім союзі:
Душа і тіло, щастя з гострим бодем.
Мій біль брентить, зате коли смієся -
То сміх мій рветься джерелом на волю!
Не лічу слів. Даю без міри ніжність.
А може в цьому й є моя сміливість:
Палити серце - в хуртовині сніжній,
Купати душу у холодній зливі.
Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив,
Та там де треба - я тверда й сувора.
О краю мій, моїх ясних привітів
Не діставав від мене жадний ворог.

Засуджелим.

Як ми можемо жити, сміятись і дихать?
Як могли ми чекаати - не битись, а спать
В ніч, коли у в'язниці спокійно і тихо
Вибіралося вмерти - у шість двадцятьпять.

І коли приволікся заплаканий ранок,
Вас покликала смерть у похмурій імлі -
А тепер наші душі і топчуть і ранять
Ваші кроки останні по зимній землі.

А тепер в кожному серці пожежу пригаслу
Розпалили ви знову - спаливши життя.
І, мов гімн урочистий, мов визвольне гасло,
Є для нас двох імен нерозривне злиття.

Над могилою вашою тиша і спокій,
Та по рідному краю - зловіщі вогні.
Піти по слідах ваших скошених кроків
Рвучко. тягнуться сотні окрилених ніг.

З М І С Т

Вступне слово	
Поверот	7
.	8
Літо	9
.	10
Вірність	11
Без назви	12
1933 - 1939	13
.	14
.	15
Напередодні	16-
.	-18
Безсмертне	19
Неповторне свято	20
Чоловікові	21
Вечірня пісня	22
Мужчинам	23
.	24
Життя	25
Лист	26/27
Сучасникам	28
Засудженим	29